

Vakit (Kurun) Gazetesi

Vakit Gazetesi, Ahmet Emin Yalman ve Mehmet Asım Us tarafından 1917 yılında kurulmuştur. Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Tanin gazetesinin yayınlarını durdurma kararı aldığı bir dönemde Sabah gazetesi baş yazarı Ahmet Emin Yalman ile birlikte Tanin gazetesinde “Dereden Tepeden” başlıklı köşesiyle gazetecilik camiasında ünlenmeye başlayan Mehmet Asım Us, 250’şer lira sermaye koyarak birlikte gazete çıkarmaya karar vermişlerdir. “Haber” gazetesi adıyla Matbuat Müdürlüğüne başvuru yapmışlar; Matbuat Müdürü Hikmet Bey’in, eskiden çıkarılmakta ancak mevcut dönemde imtiyaz hakkı kalmamış bir gazete olan “Vakit” adını kullanmaları önerisiyle, gazetenin adının Vakit olmasına karar vermişler ve böylece gazete 1917 yılında kurulmuştur. Savaş döneminin koşullarında durağanlaşan basın hayatına Tasvir, Tanin, Sabah, İdam ve Tercüman’dan sonra Vakit gazetesi eklenmiştir. Böylece 1918’in ikinci yarısında Mondros Mütarekesi öncesinde yeni bir canlanma gelmiştir. Vakit Gazetesinin ilk yazı işleri müdürü Ali Naci Karacan’dır. Daha sonra bu görevi Enis Tahsin Til sürdürmüştür. Gazetenin yazar kadrosunda Ahmet Şükrü Esmer, Necmeddin Sadak, Kazım Şinasi Dersan, Ali Ekrem Uşaklıgil, H. Lütfü Dördüncü yer almış ve ayrıca Ruşen Eşref Ünaydın, Ziya Gökalp, Hüseyin Cahit Yalçın, Halide Edip Adivar gibi isimlerin de yazıları yayınlanmıştır.

Gazete ilk çıktığı zamanlarda “Vakit” adını kullanıyordu. Ahmet Emin Yalman, arkadaşı Mehmet Asım’ın gazetecilik mesleğine yakınlığını ve gazetecilik hakkında aynı görüşü paylaştıklarını anlayınca gazete çıkarma fikrinden bahsetmeye başladıklarını ve sonunda kuruluş kararını verdiklerini gazetenin ilk sayısında “...gazete teşebbüsüne arkadaşım Mehmet Asımla beraber cüretle başlıyoruz, yeni bir gazete çıkarmaya epeyce zaman evvel karar vermiştik, fakat gazetelerin on paraya satılması cesaretimizi kırıyordu, şimdi gazete fiyatlarının yirmi paraya çıkmasıyla bizim için yeni bir kapı açıldı. Adı eski fakat kendi yeni olan gazetemiz bugünkü sahiplerinin elinde buldukça temiz ve lekesiz kalacak, memleket menfaatlerini ve gazetecilik sevgisinin aydınlığı içinde saf ve samimi yayınlar yapacaktır.” sözleriyle dile getirmiştir.

Mehmet Asım Us ve Ahmet Emin Yalman’ın ortaklığı yaklaşık 5 buçuk yıl sürmüştür. İlk zamanlar başyazılar Ahmet Emin Yalman’ın kaleminden çıkarken, Yalman’ın yazılarının saray ve çevresinde yarattığı rahatsızlık nedeniyle Malta’ya sürülmesiyle gazete tamamen Mehmet Asım Us’un kontrolüne geçmiştir. Bu dönemde Us, yazılarını imzasız olarak yayınlamıştır.

Vakit gazetesi, Milli Mücadele boyunca basına uygulanan sansüre rağmen İstanbul halkını Anadolu’da yaşanan gelişmelerden haberler etmiştir. Gazete bu anlamda hem halkı bilgilendirme hem de zor zamanlarda ona moral sağlama görevini layıkıyla yerine getirmiştir. İzmir’in işgaline en büyük tepki veren gazetelerden biri Vakit olmuştur. Mehmet Asım Us’un işgale dair yazmış olduğu yazılarda işgalin haksızlığı dile getirilmiştir. Mondros Mütarekesi sonrası İstanbul basını Anadolu’daki gelişmelerden yeterince haber alamamıştı. Vakit gazetesi Anadolu hareketi hakkında İstanbul kamuoyuna bilgi veren gazetelerden biri olmuştur. Gazete “Mustafa Kemal Paşa ile Mülakat”, “Harekat-ı Milliye” başlıklı haberlerle Anadolu hareketine ve Mustafa Kemal Atatürk’e olan desteğini açıkça göstermiştir. Mehmet Asım Us, Kurtuluş Savaşı’nın haklılığına daima inanan bir gazeteci olarak hemen hemen tüm yazılarında bu inancını yansıtmıştır. Sevr Antlaşması’nın imzalandığı günü Vakit gazetesi “yas günü” olarak ilan etmiş; Damat Ferit hükümetinin izlediği siyaseti eleştirmiştir. Haber sağlama işlevinin ötesinde Vakit’in de başını çektiği bazı İstanbul gazetelerinin Anadolu’ya silah kaçırma ve adam sağlama işlerinde de bilfiil rol aldıkları görülmektedir.

18 Mart 1923 tarihinde Vakit gazetesi sahibi Mehmet Asım Us, Ahmet Emin’in hisselerine karşılık 12 bin lira ödemiş ve

gazetenin tek sahibi durumuna gelmiştir. Esasen Mehmet Asım ile Ahmet Emin arasında “manda” fikri üzerindeki tartışmalar nedeniyle görüş ayrılıklarının başlamış olduğu; Ahmet Emin’in Amerika’da eğitim görmesi nedeniyle Amerikan mandası fikrini savunduğu ve ikili arasında bu nedenle ayrılık düşüncesinin ağır bastığı iddia edilmektedir. Nitekim, Vakit gazetesinin, “manda” meselesi konusunda ilk tepkiyi gösteren gazetelerden biri olması, bu iddiayı doğrular nitelikteydi. Gazeteden Ahmet Emin’in ayrıldığı ve artık Vatan gazetesini çıkaracağı 19 Mart 1923 tarihli gazetede okuyuculara duyurulmuştur. Vakit gazetesi, 22 Kasım 1934 tarihinden itibaren “Kurun” adı ile yayınlanmaya başlamıştır. Mehmet Asım Us anılarında gazetenin isminin değiştirilmesi hususunda Atatürk’ün “*Vakit kelimesi Arapçadır, bunun Türkçesi Kurundur*” dediğini ve buna istinaden gazetenin adını “Kurun”a çevirdiklerini anlatmaktadır. Gazete isim değişikliğini 21 Kasım 1934 tarihli nüshasında şöyle duyurmuştur: “*Vakit ailesi için olduğu kadar Türk gazetecilik tarihi için de ünlü bir haber veriyoruz: Ankara’da bulunan Vakit sahibi ve baş yazıcısı Asım Bey gazetesinin adını değiştirmeğe karar vermiştir. Yarından başlamak üzere öz Türkçe Vakit manasına olan Kurun adı gazeteye başlık olarak konacaktır. Asım Bey aynı zamanda soy adı olarak gene öz Türkçe Us adını almıştır. Bundan sonra yazılarında Asım Us imzası görülecektir. Bay Asım Us, bu kararının sebeplerini yarınki gazetede basılacak yazısı ile bütün okuyucularına anlatacaktır.*” Gazete 22 Kasım 1934 tarihli sayıda Mehmet Asım Us’un “*Bugüne değin Vakit adlı eski gazetenin yeni onurlu “Kurun” adını başlık olarak koyarken yüksek Türk yurttaşlarının benim ne denli mutlu duygular içinde bulunduğumu kolaylıkla anlayacaklarını umarım... Eski Vakit adını gazetecilik tarihine gömülerek yeni Kurun’un ortaya çıkmasını okurlarımıza bildirmekle sevinç duyuyorum. Dilimizin özüne kavuşması için açılmış olan yolun dönmez yolcusuyum.*” sözlerine yer vermiştir. Bu sayıda ayrıca Fransız şarkiyatçı Pavet de Courteille’in kaleme aldığı Şark Türkçesi sözlüğü ve Buharalı Şeyh Süleyman Efendinin Çağatayca-Osmanlıca sözlüğünde Kurun’un anlamının “vakit, asır, devir, zaman” anlamlarına geldiği de aktarılmıştır. Gazetede, 22-26 Ocak 1937 tarihlerinde Hatay Meselesi üzerine Mustafa Kemal Atatürk’ün yazdığı Fransa hükümeti hakkındaki eleştiriler, Asım Us’un adıyla yayınlanmıştır.

Gazetenin şekil özelliklerine bakıldığında, ilk sayfanın üst orta kısmında kırmızı büyük puntolarla gazetenin adı ve künyesinin bulunduğu görülmektedir. Gazetenin ilk sayfalarında genellikle siyasi ve sosyal konular ele alınmış ve sıklıkla görsel açıdan fotoğraflar kullanılmıştır. Gazetenin birinci sayfasının sol sütununda Mehmet Asım Us’un baş yazıları yayınlanmış; sayfanın sağ alt köşesinde ise önemli haberlere yer verilmiştir. Gazetenin ikinci sayfasında “Tel Yazıları” adıyla günlük dünya haberleri bulunmaktadır. Sonraları “Son Telgraf” ve “Son Haberler” başlıklarıyla çıkan bu sütundan başka “Kendi Duyumlarımız” başlığıyla başkent Ankara’nın gündemi hakkında haberler verilmiştir. Mehmet Asım Us’tan başka gazetede yazıları yayınlanan önemli isimler Refik Ahmet Sevengil, Sadri Ertem, Hakkı Süha Gezgin, Ömer Rıza Doğrul, Ahmet Ağaoğlu, Nurullah Ataç, Suat Sezgin, Emin Karakuş, Hasan Kumçaylı, Osman Cemal Kaygılı, Ali Özhan, Hikmet Münir, Hasan Bedrettin Ülgen, Kadircan Kafı, Ahmet Bedrettin, Kazım Ömer’dir.

Vakit gazetesi 31 Aralık 1938 tarihine kadar “Kurun” adıyla yayın hayatını sürdürmüştür. 31 Aralık 1938 tarihli sayısında okuyucularına müjdeli bir haber ile gazetenin 1 Ocak 1939 tarihinden itibaren tekrar Vakit adıyla yayın hayatına devam edeceğini açıklamıştır. Vakit gazetesi, 8 Eylül 1947’de Yeni Gazete ile birleşmiş ve “Vakit-Yeni Gazete” adıyla çıkmıştır. 1950-60 döneminde genellikle Demokrat Parti iktidarının karşısında yer alan gazete, 1950’lerden itibaren çok partili hayatla birlikte basın hayatında gazetelerin sayısının artması sonrasında etkinliğini yitirmeye başlamıştır. Türk basınında gazetecilik anlayışında yaşanan değişimlerle -başyazıya değil habere ve resme dayanan gazete anlayışı- birlikte kendisini yenilemekte başarı sağlayamayan gazetelerin yavaş yavaş eski tirajlarını kaybettikleri görülmektedir. 1959’dan itibaren eski önemini kaybeden Vakit gazetesi Mehmet Asım Us’un ölümü ile 1967 yılında yayın hayatını tamamlamıştır.

Gülşah KURT GÜVELOĞLU

KAYNAKÇA

Bekmezci, Şerife Ç., **Mehmet Asım'ın Vakit Gazetesindeki Milli Mücadele Dönemi Yazıları**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2004.

Çıkrıkçı, Şafak, **Kurun Gazetesi**, Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020.

İnuğur, M. Nuri, **Basın Yayın Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1982.

Koloğlu, Orhan, **Osmanlıdan 21.Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006.

Koloğlu, Orhan, **Türk Basını: Kuvayı Milliyeden Günümüze 70. Yılında Cumhuriyet Basını**, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1993.

Kurun, 31 Birincikanun (Aralık) 1938.

Kurun, 22 İkinciteşrin (Kasım) 1934.

Payaslı, Volkan, "Asım Us ve Vakit: Milli Mücadele Yıllarına Dair Genel Bir Değerlendirme 1919-1920", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı:102, Güz, 2020.

Satı, Sevgi, **Asım Us'un Milletvekilliği Döneminde Yakın Tarihimizin Önemli Olaylarına Bakışı**, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman, 2019.

Us, Mehmet Asım, **Gördüklerim Duyduklarım Duygularım**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2015.

Us, Mehmet Asım, **Hatıra Notları**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2012.

Vakit, "İzmir'in İşgalinin Neticeleri", 18 Mayıs 1919.

Vakit, "Milletin Matemi", 19 Mayıs 1919.

Vakit, "Harekat-ı Milliye", 7 Teşrinievvel 1919.

Vakit, "Mustafa Kemal Paşa ile Mülakat", 13 Teşrinievvel 1919.

Yalman, Ahmet Emin, **Yakın Tarihte Gördüklerim Geçirdiklerim**, Cilt:1-2, Pera Turizm Yayınları, İstanbul, 1997.

05/08/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/vakit-kurun-gazetesi/?pdf=3281> adresinden erişilmiştir